

Nasilniško obnašanje mladih

Melita Globočnik*

V Sloveniji, kot družbi v tranziciji, so tveganjem in obremenitvam v zvezi s prehodom najbolj izpostavljeni mladi, nezaposleni ter tisti z neustrezno in/ali nepopolno izobrazbo. V letih 1986-1994 je naraščalo število kaznivih dejanj fizičnega nasilja, naraščale pa so tudi kršitve zoper javni red in mir. Statistični podatki o osumljencih in kršiteljih potrjujejo to domnevo, saj je v zadnjih letih naraščalo število mladoletnih osumljencev, med mladimi je naraščalo fizično nasilje in upadalo nasilje zoper premoženje, naraščalo je število nezaposlenih osumljencev pri obeh vrstah nasilnih kaznivih dejanj ter število osumljencev z nižjo stopnjo izobrazbe (predvsem pri kaznivih dejanjih fizičnega nasilja). Mladoletniki so si za kazniva dejanja fizičnega nasilja pogosteje izbrali svojega vrstnika.

Ključne besede: mladoletniki, nasilniško obnašanje, družbe v tranziciji, osumljenci, statistični podatki, Slovenija

UDK: 343.34-053.6

1. Uvod

Mladi v Sloveniji danes odraščajo v družbi, ki je v tranziciji. Številne spremembe, značilne za to obdobje, pomenijo za posameznika izzive in tveganja. Posamezniki morajo biti pripravljeni na vsakovrstne spremembe, hitre menjave (ali izgube) zaposlitev in življenjskih okolij, spremembe v življenjskem standardu, prekvalifikacije in dokvalifikacije. Mladi so po eni strani prisiljeni, da že zelo zgodaj odločajo o svojem življenju, po drugi strani pa gospodarska kriza grozi z brezposelnostjo, ki je ovira za njihovo ekonomsko neodvisnost, ta pa je glavni predpogoj za osamosvojitve. Mladi se danes odzivajo na izzive in tveganja z mešanico progresivnih in regresivnih oblik, med slednje pa sodi tudi nasilniško obnašanje,¹ za katerega velja, da v javnosti vzbuja ogorčenje, strah, prav tako pa je pogosto mnenje, da nasilniško obnašanje mladih narašča.

Mladost, kot obdobje med otroštvom in odraslostjo, je pomembna prehodna stopnja iz enega v drugo življenjsko obdobje. Številni avtorji² izhajajo iz teze, da sta danes izredno močna vzroka za socialne in psihične obremenitve ter negotovost mladih nesočasnost in nestrukturiranost 'statusnih prehodov'³ v življe-

nju, ki so povezani s kompleksnimi spremembami v identiteti posameznikov. Ker je obiskovanje šole z tehtnimi izobraževalnimi cilji postalo prevladujoča značilnost mladostniške dobe, so sočasno močno narasli pritiski zaradi pričakovanj staršev in družbenega okolja. Posledica so odpovedi, storilnostne težave in veliki 'storilnostni strahovi', predvsem pri tistih, ki imajo težave v šoli. V devetdesetih letih se je z gospodarsko krizo pojavila tudi nezaposlenost. Ta postaja usodna predvsem za tiste, ki se ne morejo hitro in ustrezno prekvalificirati ali dokvalificirati, tako da bi lahko sprejeli kako novo delo. Obremenjenost mladih z nezaposlenostjo pomeni frustracijo in povzroča občutke ogroženosti, saj se mladi najbolj bojijo trajne nezaposlenosti. Ekonomska osamosvojitve oziroma zaposlitev je namreč danes najvažnejše merilo za vstop v odraslost.⁴

Nasilniško obnašanje se kaže v različnih oblikah (verbalno, fizično), v številnih okoliščinah, naperjeno je zoper posameznike ali skupine in tudi predmete. Po eni strani je socialno okolje s svojimi vrednotami,

družbene integracije posameznika, ki se lahko pojavi v njegovem življenju. Ni definiran le kot vstopanje v novo fazo življenja, ampak tudi soočanje z različnimi dostopi do cenjenih virov in novih družbenih pravic in obveznosti. Proces izobraževanja in usposabljanja, zaposlitvene strategije podjetij, politika trga dela in socialna politika države ne zagotavljajo posameznikom le kvalifikacije in materialnih virov, ampak prav tako odločajo o statusnih prehodih, ki lahko dopuščajo kontinuiran življenjski potek ali pa vodijo k prekinitev in tveganjem družbene marginalnosti.

Glej npr. Heinz, Status Passages, Social Risks and the Life Course a Conceptual Framework, str. 9-22; Levy, Status Passages as Critical Life Course Transitions - A Theoretical Cketch, str. 87-114.

⁴ Ule in Mihelj, Prihodnost mladine.

* Melita Globočnik, diplomirana sociologinja, magistra sociologije, Uprava kriminalistične službe Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije, Štefanova 2, 1001 Ljubljana.

¹ Ule in Mihelj, Prihodnost mladine, str. 66.

² Hurrelmann, Politični protest spodnje tretjine, str. 45-52.

³ Pojem 'statusni prehod' sta uvedla Glaser in Strauss, da bi oblikovala osnovno teorijo o dinamičnih vidikih integracije ljudi v družbeno zgradbo. Statusni prehod se nanaša na vsako spremembo

normami, možnostmi, kulturo in spremembami pomemben okvir etiologije nasilniškega obnašanja v neki družbi. Po drugi strani pa tudi psihološke značilnosti posamezne osebnosti (izkušnje v odnosih z ljudmi, čustvena stabilnost, način samopotrjevanja in raven samospoštovanja) uravnavajo vedenje v različnih stresnih in frustracijskih okoliščinah, ki bi lahko povzročile nasilniško obnašanje.⁵

Postavlja se vprašanje, ali na nasilniško obnašanje mladih vplivajo procesi družbene tranzicije, ki povzročajo različne spremembe v družini, na področju dela, zaposlovanja, šolanja in tudi odraščanja. Vsem tem spremembam in novim zahtevam so izpostavljeni mladi, ki si oblikujejo prihodnost. Pri tem se mladi, ki so vsakodnevno izpostavljeni različnim zahtevam, odločitvam in tveganjem, ki se morajo potrjevati in dokazovati, odzivajo različno. Mladi, ki niso uspešni v šoli in so izpadli iz boja za zaposlitev, se ne morejo ekonomsko osamosvojiti, ne najdejo 'mesta', kjer bi se lahko kreativno dokazovali, reagirajo na zahteve sodobne družbe regresivno in lahko pristanejo na obrobju družbe. Temeljno vodilo članka je, ali in na kakšen način spremembe v slovenski družbi vplivajo na odraščanje mladih in na njihovo nasilniško obnašanje.

2. Opredelitev problema

Problem nasilniškega obnašanja sem osvetlila s pomočjo podatkov o številu kaznivih dejanj z elementi nasilja in osumljencih v letih 1986-1996 in kršitvah javnega reda in miru in kršiteljih v letih 1986-1993⁶. Izhajala sem iz predpostavke, da se spremembe v družbi, izzivi in tveganja odražajo tudi v gibanju števila kaznivih dejanj oz. oseb, ki so bile osumljene storitve kaznivih dejanj z elementi nasilja in v gibanju števila kršiteljev zakona o prekrških zoper javni red in mir, predvsem pa se te spremembe odražajo v porastu števila mladih osumljencev in kršiteljev. S pomočjo statističnih podatkov o strukturi in gibanju kaznivih dejanj z elementi nasilja, ki so jih v Sloveniji v preteklih letih storili mladoletniki, sem proučevala, ali na nasilniško obnašanje mladih vplivajo spremembe v družbi in načini prehoda v odraslost v postmodernejši dobi ter kakšne so razsežnosti nasilniškega obnašanja pri nas.

Ključne točke proučevanja so bile, ali je v obdobju od leta 1986 do leta 1994 prišlo do sprememb v strukturi kaznivih dejanj z elementi nasilja in v strukturi prekrškov in ali so v strukturi osumljencev tovrstnih

kaznivih dejanj in kršiteljih javnega reda in miru statistično pomembne razlike glede spola, starosti in zaposlenosti osumljencev ter kršiteljev in izobrazbe osumljencev⁷ ter starosti njihovih oškodovancev/žrtev.

3. Metodologija

Prikazani in analizirani so podatki⁸ o kaznivih dejanjih z elementi nasilja⁹ in prekrških zoper javni red in mir ter osumljencih oz. kršiteljih¹⁰, saj med sankcionirano deviantno obnašanje poleg kaznivih dejanj, kot najtežjih kršitev, uvrščamo tudi različne prekrške kot lažjo obliko kršitev. Med prekrški zoper javni red in mir so upoštevani le tisti, ki se nanašajo na drzno vedenje, pretepanje, prepiranje/kričanje, ki med opazovalci takšnega obnašanja zbuja nelagodje in strah ter vsebujejo elemente nasilja. Podatki o kaznivih dejanjih in osumljencih zajemajo obdobje od leta 1986 do 1994¹¹, podatki o kršitvah in kršiteljih pa obdobje od leta 1986-1993. Podatki so iz statistične evidence Ministrstva za notranje zadeve. Upoštevani so podatki o kaznivih dejanjih po Kazenskem zakonu Republike Slovenije in o prekrških po Zakonu o prekrških zoper javni red in mir. V analizo niso zajeta kazniva dejanja, ki so jih povzročile osebe, mlajše od 14 let, ker niso subjekt kazenskopravne odgovornosti.

⁷ Obrazec predloga sodniku za prekrške ne vsebuje podatkov o žrtvi in izobrazbi kršitelja.

⁸ V analizi so upoštevana le tista kazniva dejanja in prekrški z elementi nasilja, ki jih lahko storijo tako mladoletne kot polnoletne osebe.

⁹ Kazenski zakon ne vsebuje tipologije kaznivih dejanj, ki bi upoštevala nasilje, temveč se le-to pojavlja pri različnih vrstah kaznivih dejanj. Ž. Horvatič med kazniva dejanja z elementi nasilja uvršča kazniva dejanja zoper življenje in telo, nekatera kazniva dejanja zoper svoboščine in pravice človeka in občana, nekatera kazniva dejanja zoper premoženje, kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost in moralo, nekatera kazniva dejanja zoper javni red in mir in nekatera kazniva dejanja zoper varnost javnega prometa.

¹⁰ Obrazci kazenske ovadbe in predlog sodniku za prekrške vsebujejo osnovne podatke o kaznivem dejanju in prekršku ter osebne podatke o osumljencu kaznivega dejanja oz. kršitelju predpisa. Ti podatki se nanašajo na osebo in so tako podvrženi določbam zakona o varstvu osebnih podatkov (Uradni list RS, št. 8/90), ki omejuje zbiranje osebnih podatkov o osumljencih in kršiteljih, kar se odraža tudi v pomanjkljivosti analize podatkov.

¹¹ V analizo je zajeto devetletno obdobje, čeprav bi bilo za podrobnejšo in korektnjšo analizo primernejše daljše časovno obdobje. Razlog za takšno odločitev je, da Ministrstvo za notranje zadeve računalniško zbira statistične podatke od leta 1986 dalje. V analizo niso zajeti podatki o kaznivih dejanjih in osumljencih iz leta 1995, ker je za prikaz kriminalitete po obdobjih storitve potreben vsaj enoletni časovni odmik.

⁵ Tomori, Psihodinamika nasilnega vedenja v adolescenci, str.305.

⁶ Podatkov o številu kršitev v letu 1994 ob pripravi analize ni bilo na voljo.

Osumljenci so razdeljeni v pet starostnih skupine: 14-17 let (mladoletniki), 18-20 let, 21-26 let in 27 in več. Podatki o kršiteljih so iz letnih statističnih prikazov ministrstva, tako da so starostne skupine kršiteljev, starejših od 21 let, prikazane drugače. Pri številu osumljencev in kršiteljev je prikazano statistično število, ki je večje od števila dejanskih osumljencev in kršiteljev, ker se vsaka oseba, ki je bila v posameznem letu osumljena storitve več kaznivih dejanj in kršitev, šteje tolikokrat, kolikokrat je bila ovađena oz. je bil podan predlog sodniku za prekrške.

Kazniva dejanja z elementi nasilja so razdeljena v dve skupini: v skupino kaznivih dejanj z elementi fizičnega nasilja¹² in skupino kaznivih dejanj z elementi nasilja zoper premoženje¹³. Pri tem sem upoštevala, kdo ali kaj je objekt/predmet kaznivega dejanja, oz. zoper koga ali kaj je nasilje usmerjeno.

4. Predstavitev in interpretacija podatkov

4.1. Število kaznivih dejanj z elementi nasilja in število kršitev javnega reda in miru¹⁴

Procesi modernizacije pomenijo prehod iz statičnega, varnega in kolektivno organiziranega socialnega okolja v dinamično, individualizirano družbo, ki posamezniku ponuja širok spekter izbir in življenjskih stilov¹⁵. Takšno okolje zahteva od posameznika

¹² Kazniva dejanja z elementi fizičnega nasilja so: umor, uboj na mah, povzročitev smrti iz malomarnosti, detomor, posebno huda telesna poškodba, huda telesna poškodba, lahka telesna poškodba, sodelovanje pri pretepu, ogrožanje z nevarnim orodjem pri pretepu, povzročitev nevarnosti, prisiljenje, ogrožanje varnosti, posilstvo, spolno nasilje, spolna zloraba slabotne osebe, spolni napad na osebo, mlajšo od 14 let, kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja, roparska tatvina, rop, izsiljevanje, poseben primer izsiljevanja, nasilniško obnašanje, preprečitev uradnega dejanja uradni osebi, napad na uradno osebo, ko opravlja naloge varnosti, sodelovanje v skupini, ki prepreči uradno dejanje, ogrožanje javnega prometa, huda kazniva dejanja zoper varnost javnega prometa.

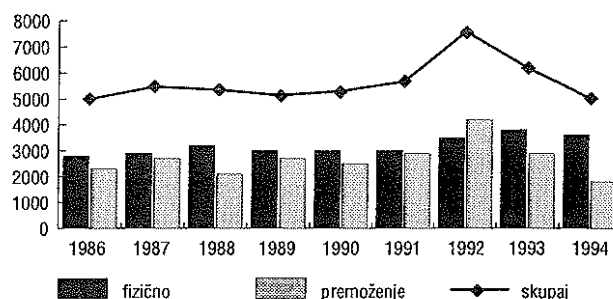
¹³ Kazniva dejanja z elementi nasilja zoper premoženje so: poškodovanje tuje stvari, poškodovanje stvari posebnega kulturnega pomena, požig.

¹⁴ V tem podpoglavju je v podatkih upoštevano število tovrstnih kaznivih dejanj in kršitev javnega reda in miru. V vseh ostalih podpoglavjih pa so upoštevana preiskana kazniva dejanja, to je z znanim osumljencem, tako da so upoštevani podatki o številu osumljencev in ne o številu preiskanih kaznivih dejanj ter podatki o številu kršiteljev in kršiteljic Zakona o prekrških zoper javni red in mir in ne o številu kršitev.

¹⁵ Adam, Konservativizem, modernizem, postsocializem, str. 81-97.

nenehno izbiro, potrjevanje in tudi tveganje. Posamezniki, ki so v tem boju poraženi, se poskušajo uveljaviti, doseči določeno samospoštovanje, ugled itd. na drug način.

GRAFIKON 1: Gibanje števila kaznivih dejanj z elementi nasilja v letih 1986-1994

Število kaznivih dejanj z elementi nasilja v letih 1986-1994, z izjemo leta 1992¹⁶, kaže rahel porast tovrstne kriminalitete v zadnjih letih. Menim, da v prihodnosti ne bo prišlo do bistvenih sprememb v gibanju števila teh kaznivih dejanj, saj je od leta 1986 do leta 1994 število kaznivih dejanj z elementi nasilja poraslo le za 3,9%. V proučevanem obdobju se kaže porast števila kaznivih dejanj z elementi fizičnega nasilja (za 32,7% v letih 1986-1994) ter rahlo upadanje števila kaznivih z elementi nasilja zoper premoženje (za 29,6% v letih 1986-1994). Tako lahko v prihodnosti pričakujemo večanje deleža kaznivih dejanj fizičnega nasilja, saj v zadnjih letih narašča število kaznivih dejanj ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu, ogrožanja varnosti, spolnega napada na osebo, mlajšo od 14 let, ropov, preprečitve uradnega dejanja uradni osebi in nasilniškega obnašanja.

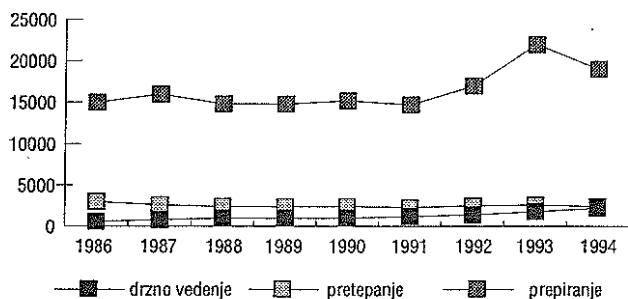
Med kaznivimi dejanji z elementi nasilja je bilo v letih 1986-1994 največ poškodovanj tuje stvari (44,3%), to je kaznivih dejanj z elementi nasilja zoper premoženje ter naslednjih kaznivih dejanj fizičnega nasilja: telesnih poškodb (17,3%), ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu (12,4%), nasilniškega obnašanja (8,2%), ropov (3,1%), preprečitve uradnega dejanja uradni osebi (2,7%), posilstev in poskusov

¹⁶ Leta 1992 je bilo evidentiranih največ kaznivih dejanj. Razlog porasta je metodoške narave, t.j. v razliki med časom storitve kaznivega dejanja in njegovim evidentiranjem. Konec leta 1991 je pričelo naraščati število kaznivih dejanj, ki pa so statistično evidentirana šele v začetku leta 1992. To naraščanje števila kaznivih dejanj od konca leta 1991 se je nadaljevalo še v prvi četrtini leta 1992, nato pa je postopno upadlo. Policija tako ugotavlja, da sta bili leti 1991 in 1992 s kriminaliteto približno enako obremenjeni.

posilstva (2,0%) ter umorov in poskusov umora (1,4%).

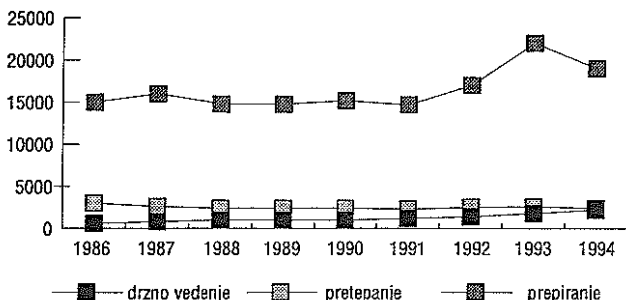
Primerjava števila vseh evidentiranih kaznivih dejanj in kaznivih dejanj z elementi nasilja v letih 1986-1994 pokaže, da je bilo v vseh letih, z izjemo leta 1994, nasilnih kaznivih dejanj med vsemi kaznivimi dejanji med 13% in 15%. V letu 1994 pa se je ta delež znižal pod 12%.

GRAFIKON 2: Gibanje števila prekrškov zoper javni red in mir

Gibanje števila prekrškov zoper javni red in mir kaže trend rasti. V letih 1986-1991 se število prekrškov zoper javni red in mir ni bistveno spreminjalo. Do prvega večjega porasta je prišlo leta 1992 (za 24,5%) ter nato leta 1993 (za 18,3%), predvsem zaradi kršitev zaradi prepiranja in pretepanja. Število prekrškov zaradi pretepanja je v letih 1986-1994 rahlo upadlo, za več kot 2-krat pa je poraslo število prekrškov zaradi drznega vedenja. V strukturi tovrstnih prekrškov je bilo v vseh letih več kot 80% kršitev zaradi prepiranja, z leti pa se je povečeval delež kršitev zaradi drznega vedenja (od 4,2% leta 1986, na 6,5% leta 1994). V proučevanem obdobju je število kršitev zaradi pretepanj upadlo, vendar se je povečalo število nekaterih kaznivih dejanj z elementi fizičnega nasilja (npr. sodelovanje pri pretepu (za 81,8%), ogrožanje z nevarnim orodjem pri pretepu (za 98,4%)). To pomeni, da se je prekršek z znamenji kaznivega dejanja spremenil v kaznivo dejanje.

GRAFIKON 3: Kraj kršitve javnega reda in miru

V proučevanem obdobju je najbolj poraslo število kršitev, ki so se zgodile na cesti/ulici (za skoraj dva in polkrat) in v zasebnih prostorih (za 49,3%), število kršitev v lokalih pa je malenkostno upadlo (za 16,8%). Med kršitvami v zasebnih prostorih je bilo največ preprirov (leta 1993 98,9%), prepiri pa so prevladovali tudi v gostilnah (okoli 75%). Od leta 1986-1994 se je kar za 2-krat povečalo število kršitev - preprirov na ulici, za 4-krat pa je poraslo tudi število kršitev - drznega vedenja na ulici. Porast deleža kršitev na ulici lahko pomeni, da kršitelji izbirajo za žrtve napada osebe, ki jih ne poznajo, osebe, 'ki so jim prekrizale pot', in ki so postale žrtve zato, ker so bile v določenem času na določenem kraju.

Največ tovrstnih kršitev so v vseh letih storili posamezniki, čeprav se njihov delež postopno zmanjšuje, povečuje pa se delež tistih kršiteljev, ki to storijo v paru ali skupini. Pri drznem vedenju je bilo največ predlogov zoper posameznike, pri pretepanju je v letih 1986-1994 upadlo število kršitev v paru, narašča pa število prekrškov, kjer je bilo vključenih več oseb. Za prepiranje/kričanje pa je značilno, da se povečuje število posameznih kršiteljev, kršiteljev v paru in v skupini.

4. 2. Starostna struktura osumljencev kaznivih dejanj z elementi nasilja in kršiteljev javnega reda in miru

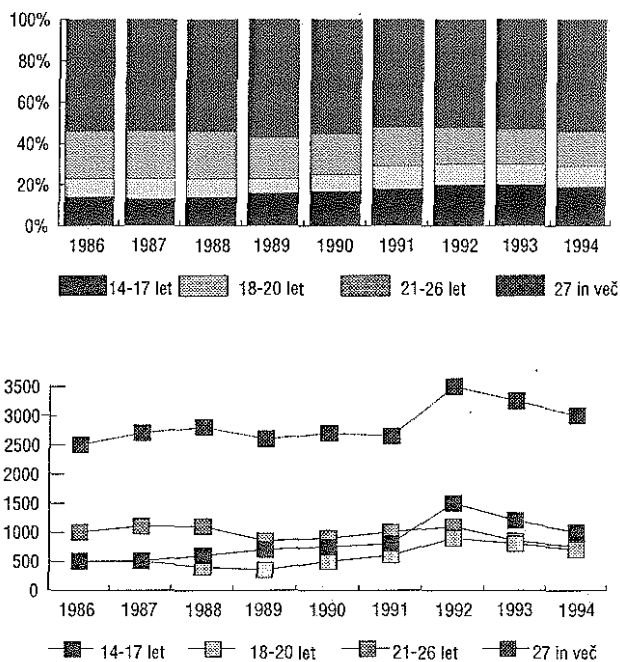
Nekateri avtorji¹⁷ poudarjajo, da se mladi različno odzivajo na izzive in tveganja informacijske dobe. Raziskava Mladina '93 je pokazala¹⁸, da mladi kažejo pomik k anomični in avtoritarni modaliteti mladosti, katere značilnost je tudi agresivnost, saj so mladi pod vedno večjimi pritiski, ko želijo doseči različna priznanja, izobraževalne rezultate in višjo kvalifikacijsko stopnjo. Mladost je rizično življenjsko obdobje ne samo zaradi tveganj, povezanih z oblikovanjem samopodobe, ampak tudi tveganj, povezanih s pridobivanjem socialnega statusa v družbi. Če mladi nimajo družbeno priznane poti za doseganje pričakovanega socialnega statusa (ki je povezan z lastnino in potrošništvom), potem skušajo doseči alternativni socialni status, ki je lahko povezan tudi z nasiljem.

Podatki o starostni strukturi osumljencev kaznivih dejanj z elementi nasilja kažejo rast števila mladoletnih osumljencev, malenkosten porast števila osumljencev, starih od 18-20 let, in osumljencev, starih 27

¹⁷ Glej npr. Ule in Mihelj, Prihodnost mladine; Hess in drugi, Youth, Unemployment and Marginality: The Problem and the Solution.

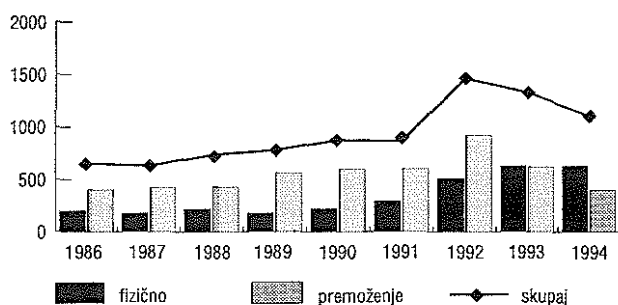
¹⁸ Ule in Mihelj, Prihodnost mladine.

GRAFIKON 4: Starostna struktura osumljencev kaznivih dejanj z elementi nasilja

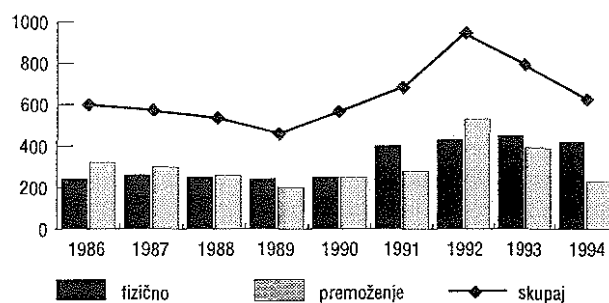
let in več, ter upad števila osumljencev, starih od 21-26 let. Primerjava med posameznimi leti pokaže, da je bilo leta 1986 med osumljenimi 12,2% mladoletnikov, leta 1994 pa že skoraj petina (19,7%). Delež osumljencev, starih od 18-20 let, se je v letih 1986-1994 gibal med 12,2% in 12,3%. Delež osumljencev, starih od 21-26 let, se je v proučevanem obdobju zmanjšal (leta 1986 23,1%, leta 1994 pa 16,8%). Število osumljencev, starih 27 let in več, je v letih 1986-1994 poraslo za 7,0% (število mladoletnikov za 77,3%), njihov delež pa se je v enakem obdobju gibal med 51,2% in 55,3%.

GRAFIKON 5: Osumljenci, stari od 14-17 let, in kazniva dejanja glede na vrsto nasilja

Že pri pojasnilu grafikona št. 4 je navedeno, da je v letih 1986-1994 število mladoletnih osumljencev poraslo kar za 77,3%. Porast je v zadnjih letih predvsem posledica rasti števila osumljencev za kazniva dejanja fizičnega nasilja (od leta 1986 do leta 1994 za več kot 3-krat). Vse do leta 1993 je bilo več kot 60% osumljencev iz te starostne skupine osumljenih kaznivih dejanj z elementi nasilja zoper premoženje, v letu 1993, še bolj pa v letu 1994 pa se kaže skokovit porast deleža osumljencev za kazniva dejanja fizičnega nasilja (leta 1993 je bilo 50,7% osumljenih tovrstnih kaznivih dejanj, leta 1994 pa že 62,3%). Kar pomeni, da se je v letu 1994 obrnilo razmerje med deležem osumljencev za kazniva dejanja fizičnega nasilja in nasilja zoper premoženje, ter da so mladoletniki postali bolj nasilni do oseb kot do predmetov. V letih 1993 in 1994, po skokovitem porastu števila mladoletnih osumljencev za nasilna kazniva dejanja, število prvih upada ter se približuje gibanju iz leta 1991. Od leta 1992 dalje se povečuje število izsiljevanj, katerih so osumljeni mladoletniki. Mladoletniki so bili v obdobju 1986-1994 najpogosteje osumljeni poškodovanja tuje stvari in stvari posebnega kulturnega pomena (60,2%), ropov in roparskih tatvin (8,5%), izsiljevanj (7,9%), nasilniškega obnašanja (6,7%) ter hude in lahke telesne poškodbe (6,2%).

GRAFIKON 6: Osumljenci, stari od 18-20 let, in kazniva dejanja glede na vrsto nasilja

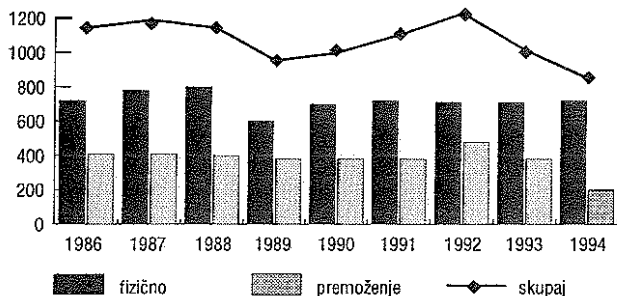

Leta 1986 je bilo med osumljenimi kaznivih dejanj nasilja zoper premoženje približno enako število mladoletnikov in oseb, starih od 18-20 let. Število mladoletnih osumljencev je v naslednjih letih naraščalo, za število osumljencev, starih od 18-20 let, pa je značilno naraščanje in upadanje. V obdobju 1986-1994 je število osumljencev, starih od 18-20 let, poraslo za 10,9%. Povečanje je posledica porasta števila osumljencev za kazniva dejanja fizičnega nasilja (za 58,5%), medtem ko je število osumljencev za kazniva dejanja nasilja zoper premoženje upadlo (za 28,3%). V primerjavi z mladoletnimi osumljenci, za osu-

ljence, stare od 18-20 let, tudi niso značilne tako velike spremembe, saj je bilo v obdobju 1986-1993 od 44,6% do 55,9% osumljenih za kazniva dejanja nasilja zoper premoženje. Šele v letu 1994 se kažejo opaznejše spremembe v razmerju med obema vrstama nasilja, saj se je število osumlencev za kazniva dejanja nasilja zoper premoženje zmanjšalo na dobro tretjino (35,5%).

Osebe, stare od 18-20 let, so bile najpogosteje osumljene poškodovanj tuje stvari (47,7%), telesnih poškodb (13,2%), nasilniškega obnašanja (8,2%), ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu (7,3%), ropov in roparskih tatvin (6,8%) ter kaznivih dejanj zoper uradno osebo (5,5%).

GRAFIKON 7: Osumljenci, stari od 21-26 let, in kazniva dejanja glede na vrsto nasilja

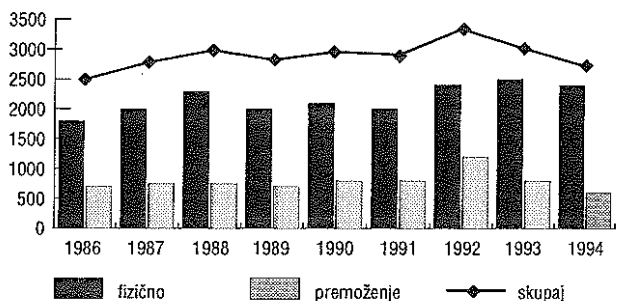
Primerjava grafikonov št. 5, 6 in 7 glede deleža osumlencev za kazniva dejanja z elementi nasilja zoper premoženje in fizičnega nasilja po starosti osumlencev kaže, da s starostjo narašča delež osumlencev kaznivih dejanj fizičnega nasilja v primerjavi z deležem osumlencev za kazniva dejanja nasilja zoper premoženje.

V letih 1986-1994 je upadlo (za 20,1%) število osumlencev, starih od 21-26 let, ki so bili osumljeni kaznivih dejanj z elementi nasilja. Upad je predvsem posledica padca števila osumljenih za nasilna kazniva dejanja zoper premoženje, ki je najbolj izrazit leta 1994. V obdobju 1986-1993 je bilo med osumljenci, starimi od 21-26 let, za kazniva dejanja z elementi nasilja med 33,2% in 37,8% osumljenih nasilnih kaznivih dejanj zoper premoženje, leta 1994 pa le še 19,7%.

Osebe, stare od 21-26 let, so bile najpogosteje osumljene poškodovanj tuje stvari (34,0%), telesnih poškodb (18,9%), nasilniškega obnašanja (12,3%), ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu (10,4%), kaznivih dejanj zoper uradno osebo (6,3%) in spolnih deliktov (5,1%).

Število osumlencev, starih 27 let in več, se je v vseh letih gibalo med 2.500 in 2.900, razen leta 1992 in

GRAFIKON 8: Osumljenci, stari 27 let in več, in kazniva dejanja glede na vrsto nasilja

1993, ko je bilo to število nekoliko višje. Leta 1986 je bilo med osumljenci te starostne skupine 71,4% osumljenih fizičnega nasilja, leta 1994 pa že 82,5%. To pomeni, da v tej starostni skupini rahlo narašča število osumlencev za kazniva dejanja fizičnega nasilja (kazniva dejanja umora in poskusov umora, ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu, ogrožanja varnosti, izsiljevanja, ropov in spolnega napada na osebo, mlajšo od 14 let), vendar pa lahko pričakujemo, da do večjega porasta števila osumlencev tovrstne kriminalitete v naslednjih letih ne bo prišlo. V prihodnosti lahko pričakujemo spremembe v deležu osumlencev za posamezno obliko nasilne kriminalitete. Pri tem mislimo zmanjševanje deleža osumlencev za kazniva dejanja nasilja zoper premoženje.

Osebe, stare 27 let in več, so bile najpogosteje osumljene kaznivih dejanj poškodovanj tuje stvari in stvari posebnega kulturnega pomena (26,5%), telesnih poškodb (24,2%), ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu (19,5%), nasilniškega obnašanja (10,9%) in spolnih deliktov (5,1%).

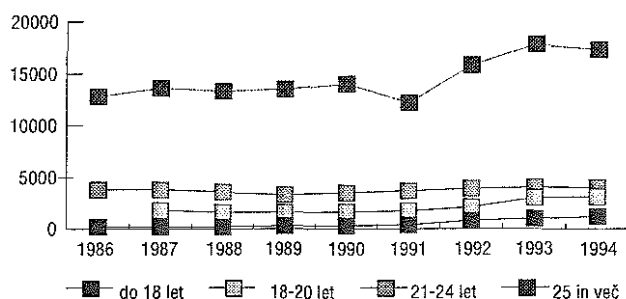
Primerjava deležev osumlencev po starostnih skupinah glede na kaznivo dejanje v letih 1986-1994 pokaže, da s starostjo upada delež kaznivih dejanj poškodovanj tuje stvari, narašča pa delež kaznivih dejanj telesnih poškodb, nasilniškega obnašanja (ki pri osumljencih, starejših od 27 let, upada) in izsiljevanja.

Tako primerjava starostne strukture ter fizičnega nasilja in nasilja zoper premoženje v letih 1986-1994 pokaže, da obstaja dokaj močna povezanost med starostjo in vrsto nasilja, saj je koeficient kontingence¹⁹ 0,27. Za mladoletne osumljence in osum-

¹⁹ Koeficient kontingence izraža korelacijo med vsemi modalitetami dveh spremenljivk v matrični obliki in leži med 0 in 1. Če je večji od 0, že pomeni določeno diferenciacijo med spremenljivkami. Koeficient, ki je večji od 0,15 kaže na statistično pomembne razlike med spremenljivkami.

ljence, stare od 18-20 let, je značilno, da pri njih prevladuje nasilje zoper premoženje (z izjemo leta 1994, ko prihaja do prevlade fizičnega nasilja), za osumljence, starejše od 21 let, pa je značilno, da prevladuje fizično nasilje.

GRAFIKON 9: Starost kršiteljev javnega reda in miru

Število kršiteljev javnega reda in miru, zaradi drznega vedenja, pretepanja, prepiranja in kričanja, se je od leta 1986 do 1993 povečalo za 38,2%. Povečalo se je število kršiteljev v vseh starostnih skupinah: najbolj se je povečalo število mladoletnih kršiteljev - kar za 4-krat, starih od 18-20 let za 1-krat, najmanj pa se je povečalo število kršiteljev, starih od 21-24 let (za 16,8%), in starejših od 25 let (za 41,1%).

V vseh letih je bilo največ kršiteljev starih 25 let in več (okoli 70%). Rahlo je porasel delež mladoletnih kršiteljev (od 1,0% leta 1986 na 3,2% leta 1994) in kršiteljev, starih od 18-20 let (od 8,0% leta 1986 na 11,3% leta 1993). Delež kršiteljev, starih od 21-24 let, je upadel (20,8% leta 1986 na 16,8% leta 1993).

Koeficient kontingence med starostjo kršitelja in vrsto prekrška (drzno vedenje, pretepanje, prepiranje/kričanje) v letih 1986-1994 je 0,14. Za mladoletne kršitelje, kršitelje, stare od 18-20 let, in kršitelje, stare od 21-24 let, je namreč bolj značilno fizično nasilje - drzno vedenje in pretepanje.

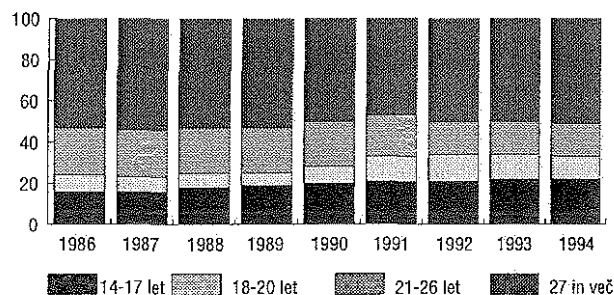
Primerjava deležev kršiteljev po starostnih skupinah v letih 1986 in 1994 pokaže, da zaradi drznega vedenja in pretepanja narašča delež mladoletnih kršiteljev in kršiteljev, starih od 18-20 let. Zaradi prepiranja narašča delež kršiteljev teh dveh starostnih skupin, delež kršiteljev, starih 25 let in več, pa ni upadel. Pri vseh kršitvah upada delež kršiteljev, starih od 21-24 let.

4. 3. Spolna in starostna struktura osumlencev kaznivih dejanj z elementi nasilja in kršiteljev javnega reda in miru

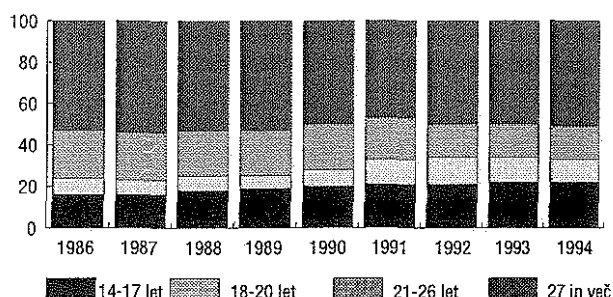
Avtorji²⁰ poudarjajo, da se različni statusni strahovi izražajo v obliki znamenj obremenjenosti, ki se končno lahko pokaže v obliki psihičnih, socialnih, somatskih in drugih vedenjskih obremenitev. Za kakšen odziv se bo mladostnik odločil, je odvisno od njegove socialne in zgodovinske osebnostne dinamike.

GRAFIKON 10: Spolna in starostna struktura osumlencev/osumljenk kaznivih dejanj z elementi nasilja

MOŠKI

ŽENSKE

Starostna struktura osumlencev kaznivih dejanj z elementi nasilja kaže, da se je v letih 1986-1994 najbolj povečalo število osumlencev, starih od 14-17 let (za 80,4%). Poraslo je tudi število osumlencev, starih od 18-20 let (za 10,5%), malenkostno pa tudi število osumlencev, starih 27 let in več (za 4,1%). Upadlo je število osumlencev, starih od 21-26 let (za 20,6%).

Koeficient kontingence med starostjo osumlencev in vrsto nasilja (fizično, nasilje zoper premoženje) v letih 1986-1994 je 0,27 in kaže na statistično pomembne razlike med spremenljivkama. Pri mladoletnih osumlencih in osumlencih, starih od 18-20 let, je več

²⁰ Glej npr. Hurrelmann, Politični protest spodnje tretjine, str. 48.

nasilja zoper premoženje, pri osumljencih, starejših od 21 let pa prevladuje fizično nasilje.

Leta 1986 je bilo med osumljenimi moškimi 51,2%, starih 27 let in več, sledijo osumljenci, stari od 21-26 let (23,8%), najmanj pa je bilo osumljencev, starih od 18-20 let (12,6%) in mladoletnikov (12,3%). Leta 1994 je bila med osumljenci že petina (20,5%) mladoletnikov, delež osumljencev, starih 27 let in več, pa je leta 1994 predstavljal le še slabo polovico (49,2%), prav tako pa se je zmanjšal delež osumljencev, starih od 21-26 let (od 23,8% leta 1986 na 17,4% leta 1994). Najmanj osumljencev je bilo starih od 18-20 let (12,8%).

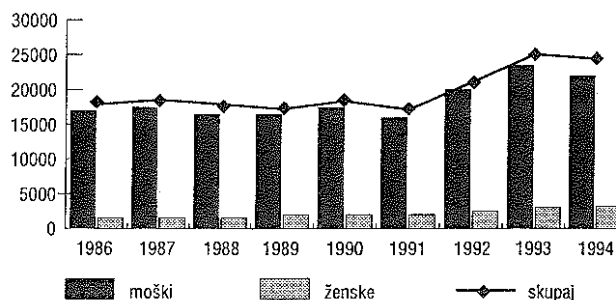
Primerjava deležev osumljencev po starostnih skupinah glede na kaznivo dejanje v letih 1986-1994 pokaže, da s starostjo upada delež osumljencev pri kaznivih dejanjih poškodovanja tuje stvari in izsiljevanja, narašča pa njihov delež pri telesnih poškodbah, nasilniškem obnašanju in ogrožanju z nevarnim orodjem pri pretepu.

Starostna struktura osumljenk v letih 1986-1994 se razlikuje od gibanja števila osumljencev po starostnih skupinah v enakem obdobju. Najbolj se je povečalo število osumljenk, starih 27 let in več (za 40,5%), in osumljenk, starih od 18-20 let (za 26,7%), rahlo pa je poraslo tudi število mladoletnih osumljenk (za 8,3%). Pregled po posameznih letih pokaže, da je bilo leta 1986 skoraj 75% osumljenk starih 27 let in več, najmanj pa je bilo osumljenk, starih od 18-20 let. Mladoletnih osumljenk in osumljenk, starih od 21-26 let, je bilo približno po 10%. Leta 1994 je bil delež osumljenk, starih 27 let in več, še večji kot leta 1986 (skoraj 80% osumljenk), rahlo je upadel delež mladoletnih osumljenk.

Koeficient kontingence med starostjo osumljenk in vrsto nasilja (fizično, nasilje zoper premoženje) v letih 1986-1994 je 0,21 in kaže na pomembne statistične razlike med spremenljivkama. Tako kot pri mladoletnikih, tudi pri mladoletnicah prevladuje nasilje zoper premoženje, pri osumljenkah, starih 27 let in več, pa je več fizičnega nasilja.

Primerjava deležev osumljenk po starostnih skupinah glede na kaznivo dejanje v letih 1986-1994 pokaže, da s starostjo upada delež osumljenk pri kaznivih dejanjih poškodovanja tuje stvari in nasilniškega obnašanja, narašča pa njihov delež pri telesnih poškodbah in ogrožanju z nevarnim orodjem pri pretepu.

GRAFIKON 11: Spolna struktura kršiteljev javnega reda in miru

V letih 1986-1994 je število kršiteljev/kršiteljic poraslo za 37,8%. Število kršiteljic je poraslo za dva in polkrat, število kršiteljev pa za 30,8%. Menim, da se bo v naslednjih letih nadaljevalo počasno naraščanje števila kršitev obeh spolov, pri tem pa se bo povečeval delež žensk med kršitelji (leta 1986 je bilo med kršitelji 5,8% žensk, leta 1994 pa že desetina). V vseh letih je bilo več kot 90% žensk obravnavanih zaradi prepiranja in kričanja, približno dvajsetina pa zaradi pretepanja. V vseh letih je bilo 80% moških obravnavanih zaradi prepiranja, zmanjšalo pa se je število kršiteljev zaradi pretepanja (za 17%). Kljub upadu tovrstnih kršiteljev, pa je poraslo število osumljencev kaznivih dejanj ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu, sodelovanja pri pretepu in lahkih telesnih poškodb, na podlagi česar lahko sklepamo, da je vedno več kršitev takšne narave, da preidejo v kaznivo dejanje.

Koeficient kontingence med spolom kršitelja in vrsto kršitve (držno vedenje, pretepanje, prepiranje/kričanje) v letih 1986-1994 je 0,08 ter kaže na določeno diferenciacijo med spremenljivkama, saj so za ženske bolj značilne verbalne kot pa fizične kršitve javnega reda in miru.

4. 4. Zaposlenost osumljencev kaznivih dejanj z elementi nasilja in kršiteljev javnega reda in miru

V Sloveniji je bilo leta 1986 med 4.687 osumljenimi kaznivih dejanj z elementi nasilja 1.083 osumljencev brezposelnih (oz. 23,1%), leta 1994 pa že kar polovica (50,5%). Število brezposelnih v Sloveniji se je v obdobju 1986-1994 povečalo skoraj za 10-krat, število brezposelnih osumljencev pa za 2-krat.

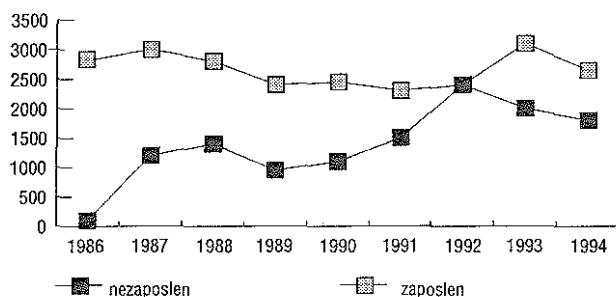
Od leta 1986 dalje se zmanjšuje število zaposlenih osumljencev ter narašča število nezaposlenih osumljencev. Pri tem se spreminja tudi delež zaposlenih in nezaposlenih storilcev kaznivih dejanj, saj je bila leta 1994 polovica osumljencev nezaposlenih (leta 1986

23,1%), zaposlenih pa je bila slaba tretjina (leta 1986 60,0%).

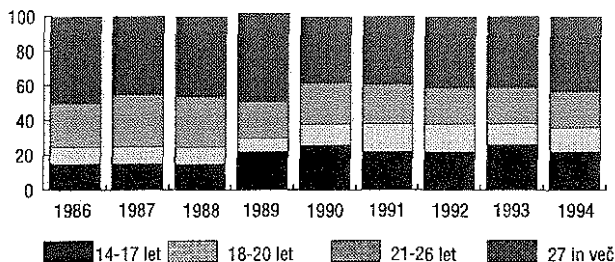
Koeficient kontingence med statusom zaposlenega/nezaposlenega osumljenca in vrsto nasilja (fizično, zoper premoženje) v letih 1986-1994 je 0,04 in pomeni določeno razliko med spremenljivkama, vendar pa te razlike niso statistično značilne, tako da ne moremo reči, da so nezaposleni bolj nagnjeni k določeni vrsti nasilnih kaznivih dejanj.

GRAFIKON 12: Zaposlenost osumlencev kaznivih dejanj z elementi nasilja

Ker je med brezposelnimi veliko mladih, ki jih ta položaj poriva v družbeno obrobnost, se pojavlja strah, da bodo brezposelni mladi razvili protidružben odnos ali obnašanje, saj je brezposelen posameznik označen kot neuspešen, kar mu znižuje vrednost.

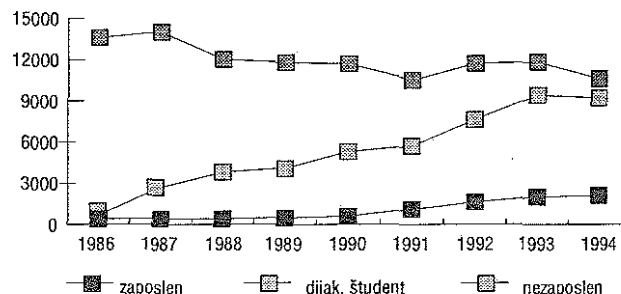
GRAFIKON 13: Starostna struktura nezaposlenih osumlencev kaznivih dejanj z elementi nasilja

V vseh starostnih skupinah je v letih 1986-1994 naraščalo število nezaposlenih osumlencev, od teh se je najbolj povečalo število mladoletnikov (za več kot 4 in polkrat) in osumlencev, starih od 18-20 let (za 3-krat). Razlog za takšno povečanje števila mlajših osumlencev je v njihovem specifičnem položaju, ko se zaradi krize zaposlovanja, neustrezne izobrazbe ali pomanjkljive izobrazbe ne morejo zaposlovati, pri tem pa želijo ohraniti ali doseči ekonomski položaj, ki jih ne poriva na obrobje družbe. Ker je zaradi brez-

poselnosti prizadeto njihovo samospoštovanje, imidž, ga želijo s kriminaliteto povzdigniti. Primerjava nezaposlenih osumlencev po posameznih starostnih skupin kaže, da se je v tem obdobju povečal delež nezaposlenih mladoletnih osumlencev (od 12,3% leta 1986 na 22,9% leta 1994) in nezaposlenih osumlencev, starih od 18-20 let (od 13,5% leta 1986 na 16,2% leta 1994), upadel pa je delež nezaposlenih osumlencev, starih od 21-26 let (od 24,6% leta 1986 na 19,6% leta 1994), in starih 27 let in več (49,7% leta 1986 na 41,4% leta 1994).

GRAFIKON 14: Zaposlenost kršiteljev javnega reda in miru - drzno vedenje, pretepanje, prepiranje

V letih 1986-1994 je število kršitev javnega reda in miru naraščalo. Kljub porastu tovrstnih deviacij se v navedenem obdobju zmanjšuje število zaposlenih²¹ kršiteljev ter narašča število nezaposlenih kršiteljev. V prihodnosti lahko pričakujemo naraščanje nezaposlenih med kršitelji javnega reda in miru ter upadanje števila zaposlenih.

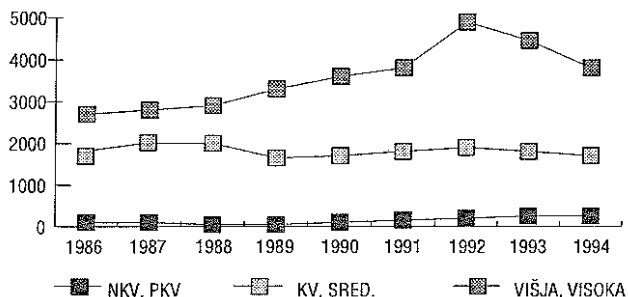
4. 5. Izobrazba osumlencev kaznivih dejanj z elementi nasilja

Avtorji²² opozarjajo, da v postmoderni dobi otroke in mlade družba sili, da že zgodaj odločajo o svojem življenju, da sprejmejo daljnosežne življenjske odločitve. Z naraščanjem števila mladih, ki si pridobivajo vedno višjo izobrazbo, je visoka izobrazba postala socialna norma, ki od vseh zahteva, da si prizadevajo za še višjo izobrazbo. Posledica so živčnost in nemir ter storilnostne težave in veliki 'storilnostni strahovi', predvsem pri tistih, ki imajo težave v šoli, saj se bojijo, da bi bili zaradi slabega učnega uspeha izločeni iz tekmovanja za zanimiv položaj v poklicu.

²¹ Skupino zaposlenih kršiteljev javnega reda in miru sestavljajo zaposleni, obrtniki, kmetje in osebe na začasnem delu v tujini.

²² Glej npr. Ule in Mihelj, Prihodnost mladine; Hurrelmann, Adolescents as Productive Processors of Reality: Methodological Perspectives; Hurrelmann, Politični protest 'spodnje tretjine'.

GRAFIKON 15: Izobrazba osumljencev kaznivih dejanj z elementi nasilja

V obdobju 1986-1994 je naraščalo število osumljencev z NKV in PKV izobrazbo (za 46,2%). Prav tako pa se je povečal delež teh osumljencev, saj je bilo leta 1986 60,4% osumljencev s takšno stopnjo izobrazbe, leta 1994 pa že 73,5%. V proučevanem obdobju je število osumljencev s srednjo izobrazbo in KV delavcev upadlo za 21,5%. Rahlo je poraslo število osumljencev z višjo in visoko izobrazbo (za 24,1%), vendar se njihov delež med osumljenci ni spremenil (1,8%).

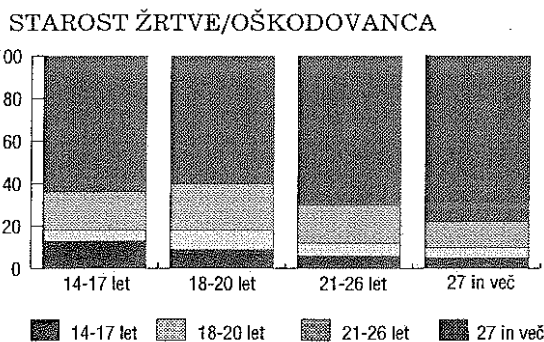
Koeficient kontingence med stopnjo izobrazbe in vrsto nasilja ne kaže povezanosti med tema dvema spremenljivkama, kar pomeni, da stopnja izobrazbe ne vpliva na vrsto kaznivih dejanj z elementi nasilja, katerih so bile osumljene osebe z različno stopnjo izobrazbe.

V vseh izobrazbenih skupinah je bila v letih 1986-1994 okoli tretjina osumljenih poškodovanja tuje stvari, slaba petina telesnih poškodb, slaba šestina ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu in desetina nasilniškega obnašanja.

4. 6. Osumljenci in oškodovanci/žrtve kaznivih dejanj z elementi nasilja

Spodbujanje agresivnosti se pojavlja iz pričakovanih pozitivnih posledic agresivnega dejanja. Človek se po eni strani obnaša na način, ki producira samozadovoljitev in občutke samovrednosti; izogiba se obnašanju, ki rezultira v samoobsojajočem obnašanju ali samokritiki. V skupini svojih delinkventnih vrstnikov si lahko z agresivnostjo ustvari podobo o svojih sposobnostih in pomembnosti, s tem pa tudi določen status, ki ga ne more doseči na drugih področjih (kot npr. v šoli in športu). Če je za nekoga nasilniško vedenje simbol moči, poguma in močatosti, pa teh lastnosti ni sposoben doseči na drug način, je prav mogoče, da mu nasilnost postane stil in sredstvo za dokazovanje svoje vrednosti.

GRAFIKON 16: Starost osumljencev kaznivih dejanj z elementi nasilja in starost njihovih žrtev/oškodovancev v letih 1986-1994

STAROST OSUMLJENCA

Mladolentniki so najpogosteje oškodovali osebe, stare 27 let in več, mladolentniki pa so bili žrtve svojih vrstnikov v 10,5% primerih. Mladolentniki so najpogosteje oškodovali svoje vrstnike zaradi izsiljevanja, lahke in hude telesne poškodbe, nasilništva, ropa in ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu. V letih 1986-1994 je bilo med oškodovanci 5,1% mladolentnikov. Ti so bili najpogosteje žrtve svojih vrstnikov (36,3%) in oseb, starih 27 let in več (32,7%). Tako je bil skoraj vsak tretji mladolentnik žrtev svojega nasilnega vrstnika. Mladolentniki so bili najpogosteje žrtve lahke in hude telesne poškodbe (ki so jih bili v tretjini primerov osumljeni mladolentniki), izsiljevanj, spolnih deliktov, ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu (v petini primerov so bili osumljeni mladolentniki). Posamezna kazniva dejanja v odnosu osumljenec-žrtev še posebno izstopajo. Za kaznivo dejanje izsiljevanja je bilo v letih 1986-1994 36,7% žrtev mladolentnih, od teh pa jih je bilo 65,2% žrtev mladolentnikov.

Osumljenci, stari od 18-20 let, so največkrat oškodovali osebe, stare 27 let in več, najmanjkrat pa mladolentnike ter osebe, stare od 18-20 let. Najpogostejše žrtve izsiljevanj osumljencev iz te starostne skupine so bili mladolentniki, ki so bili še žrtve spolnih deliktov, nasilniškega obnašanja, lahke in hude telesne poškodbe, izsiljevanja, ropa in ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu.

Osumljenci, stari od 21-26 let, so najpogosteje oškodovali osebe, stare 27 let in več, najredkeje pa mladolentnike. Mladolentniki so bili največkrat žrtve osumljencev, starih od 21-26 let, pri spolnih deliktih, lahkah in hudih telesnih poškodbah, nasilniškem obnašanju in ogrožanju z nevarnim orodjem pri pretepu.

Osumljenci, stari 27 let in več, so najpogosteje oškodovali osebe, prav tako stare 27 let in več (77,5%), mladolentniki pa so bili oškodovanci v 3,2%

primerih. Mladoletniki so bili najpogosteje žrtve osumljencev, starih 27 let in več, zaradi spolnih deliktov, lahke in hude telesne poškodbe, ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu, nasilniškega obnašanja ter izsiljevanja.

Koeficient kontingence med starostjo osumljenca in starostjo oškodovanca v letih 1986-1994 je 0,15 in kaže na statistično pomembne razlike med spremenljivkama. Mladoletniki so bili najpogosteje žrtve svojih vrstnikov (zaradi fizičnega nasilja). Žrtve iz drugih starostnih skupin so bile najpogosteje žrtve osumljencev, starejših od 27 let. Vsaka druga žrtev fizičnega nasilja mladoletnika, je bila starejša od 27 let.

5. Sklepne ugotovitve in zaključek

Temeljne značilnosti proučevanih podatkov o kaznivih dejanjih z elementi nasilja in kršitvah javnega reda in miru so:

1. Število kaznivih dejanj z elementi nasilja je v letih 1986-1994 rahlo poraslo (za 3,9%). Narašča števila prekrškov zoper javni red in mir.
2. Od leta 1993 dalje močno upada število kaznivih dejanj nasilja zoper premoženje. Med kršitvami javnega reda in miru se povečuje delež verbalnih kršitev (držno vedenje in prepiranje/kričanje).
3. Med osumljenci kaznivih dejanj z elementi nasilja narašča število mladoletnikov, za katere je bilo do leta 1993 značilno predvsem nasilje zoper premoženje, po tem letu pa se povečuje število mladoletnih osumljencev za kazniva dejanja fizičnega nasilja. Slednje je značilno tudi za osumljence, stare od 18-20 let. Pri kršitvah javnega reda in miru narašča število kršiteljev v vseh starostnih skupinah. V letu 1994 narašča delež mladoletnih kršiteljev in kršiteljev, starih od 18-20 let.
4. Med osumljenci kaznivih dejanj z elementi nasilja je najbolj poraslo število mladoletnih osumljencev, upada pa število osumljencev, starih od 21-26 let. Za osumljenke je značilno, da se njihovo število v letih močno spreminja. Med kršitelji narašča tudi število žensk.
5. V proučevanem obdobju narašča število nezaposlenih osumljencev, pri tem pa najbolj narašča število nezaposlenih mladih. Med kršitelji javnega reda in miru je najbolj poraslo število nezaposlenih kršiteljev.
6. Med osumljenimi kaznivih dejanj z elementi nasilja narašča število osumljencev z najnižjo stopnjo izobrazbe ter upada število osumljencev s srednjo stopnjo izobrazbe.
7. Mladoletniki so najpogosteje žrtve svojih vrstnikov,

predvsem zaradi kaznivih dejanj telesnih poškodb in izsiljevanja, to je fizičnega nasilja. Petina osumljencev nasilja zoper premoženje je bila mladoletnih, pri tem pa so v 80% primerih oškodovali osebe, stare 27 let in več.

Ugotavljamo, da se je v obdobju 1986-1994 spreminjala struktura kaznivih dejanj, saj so naraščala kazniva dejanja fizičnega nasilja, upadala pa so kazniva dejanja z elementi nasilja zoper premoženje. V proučevanem obdobju je poraslo tudi število prekrškov zoper javni red in mir, predvsem zaradi porasta kršitev zaradi drznega vedenja in prepiranja. Če je pred leti veljalo, da je več kršitev v javnih prostorih in na javnih krajih, se v zadnjih letih povečuje število kršitev v zasebnih prostorih, predvsem prepиров. To pomeni, da se obremenitve in izzivi, s katerimi se vsakodnevno soočamo, vedno bolj sproščajo znotraj družine, z ljudmi, ki so nam blizu.

Na podlagi dosedanjega gibanja kaznivih dejanj z elementi nasilja menim, da v prihodnosti ne bo prišlo do skokovitega porasta teh kaznivih dejanj, vendar pa se bo spreminjala struktura kaznivih dejanj z elementi nasilja, saj bo naraščalo število kaznivih dejanj z elementi fizičnega nasilja, upadalo pa bo število kaznivih dejanj z elementi nasilja zoper premoženje. Nadaljevalo se bo naraščanje kršitev javnega reda in miru, predvsem zaradi naraščanja drznega vedenja.

Pregled starostne strukture osumljencev kaže, da je v letih 1986-1994 najbolj naraščal delež mladoletnih osumljencev kaznivih dejanj z elementi nasilja in mladoletnih kršiteljev zakona o prekrških zoper javni red in mir. Takšen porast mladoletnih osumljencev in kršiteljev lahko pojasnujemo z vedno večjimi obremenitvami in pritiski, ki so jim danes izpostavljeni mladi, predvsem na področju izobraževanja. Na te obremenitve se mladi različno odzivajo, tudi z agresivnostjo. Mladi poskušajo neuspehe na področju izobraževanja nadomestiti z dejavnostjo na tistih področjih vsakdanjega življenja, ki jim ohranja življenjski standard in tudi imidž. Neuspeh na enem področju jih sili, da poskušajo doseči videz uspešnosti in ugleda na drugih področjih - tudi s kaznivimi dejanji in prekrški. V starostni strukturi osumljencev kaznivih dejanj je upadel delež osumljencev, starejših od 18 let, kar je lahko posledica njihovih naporov za doseganje stalne zaposlitve in s tem povezane ekonomske osamosvojitve.

Primerjava starostne strukture in vrste nasilja (fizično, premoženje) je pokazala, da v letih 1993 in 1994 narašča število mladoletnih osumljencev pri kaznivih dejanjih fizičnega nasilja, upada pa število mladih, ki so bili osumljeni nasilja zoper premoženje. Za kršitve javnega reda in miru je značilno narašča-

nje števila kršiteljev v vseh starostnih skupinah. Takšno gibanje prekrškov lahko pričakujemo tudi v prihodnosti. Pri prekrških zoper javni red in mir je za mlade značilno fizično nasilje - drzno vedenje in pretepanje.

Spolna in starostna struktura osumljenih kaznivih dejanj z elementi nasilja kaže, da je v obdobju 1986-1994 najbolj porasel delež mladoletnih osumlencev. Starostna struktura osumlencev kaže, da je v vseh starostnih skupinah največ osumljenih za kazniva dejanja poškodovanja stvari. Pri mladoletnikih je bilo drugo najpogostejše nasilno kaznivo dejanje rop, pri ostalih pa telesne poškodbe. Tako pri osumljencih s starostjo narašča delež kaznivih dejanj telesnih poškodb, ogrožanje z nevarnim orodjem pri pretepu, upada pa delež kaznivih dejanj poškodovanja tuje stvari, izsiljevanj in ropov. Za ženske, osumljene kaznivih dejanj z elementi nasilja je najbolj značilno upadanje števila osumljenk, starih od 21-26 let, ter naraščanje deleža osumljenk, starih 27 let in več. Za mladoletnice je značilno nasilje zoper premoženje, za ženske, stare 27 let in več, pa fizično nasilje.

V spolni strukturi kršiteljev/kršiteljic javnega reda in miru v zadnjih letih narašča tudi število kršiteljic, predvsem zaradi verbalnih deliktov. Pričakujemo lahko, da se bo nadaljeval porast tako števila kršiteljev kot kršiteljic javnega reda in miru.

V letih 1986-1994 je poraslo število nezaposlenih osumlencev kar za 2-krat, število zaposlenih osumlencev pa je upadlo za 42,5%. Med zaposlenimi in nezaposlenimi se v proučevanem obdobju ne kažejo velike razlike v deležu osumljenih za posamezna kazniva dejanja. Med nezaposlenimi je nekoliko večji delež osumlencev za kazniva dejanja izsiljevanja, nasilniškega obnašanja in poškodovanja tuje stvari. V

zadnjih letih pa narašča število nezaposlenih osumlencev skoraj pri vseh kaznivih dejanjih, še posebno pa pri kaznivih dejanjih telesnih poškodb, umorov in poskusov umora, sodelovanja pri pretepu, ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu, ogrožanja varnosti, spolnih deliktov, ropov, izsiljevanja, poškodovanja tuje stvari in nasilniškega obnašanja. Zaskrbljujoče pri tem je, da je med nezaposlenimi osumljenci veliko mladih (dve petini), ki zaradi neustrezne ali nepopolne izobrazbe ne morejo najti ustrezne zaposlitve in dosegajo svoje samospoštovanje s fizičnim nasiljem. Tudi pri kršitvah javnega reda in miru narašča število nezaposlenih kršiteljev.

Podatki o izobrazbi osumljenih kaznivih dejanj kažejo, da je v zadnjih letih najbolj poraslo število osumlencev z nepopolno in nizko izobrazbo, to je nekvalificiranih in polkvalificiranih, ki so leta 1994 predstavljali že skoraj 75% osumljenih. Za vse izobrazbene skupine je značilno, da je bilo v vseh letih največ osumljenih za poškodovanje tuje stvari, telesne poškodbe in ogrožanje z nevarnim orodjem pri pretepu. V zadnjih letih narašča število osumlencev z najnižjo izobrazbo pri vseh kaznivih dejanjih, še posebno pa pri umorih in poskusih umora, telesnih poškodbah, sodelovanju pri pretepu, ogrožanju z nevarnim orodjem pri pretepu, spolnih deliktih, ropu, izsiljevanju, požigih in nasilniškem obnašanju.

Starost žrtve oz. oškodovanca nasilnega kaznivega dejanja in starost osumljenca kaže, da si mladoletniki pogosto izbirajo za žrtve kaznivih dejanj nasilniškega obnašanja, izsiljevanja, telesnih poškodb in ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu svoje vrstnike. Osebe, stare 27 let in več, pa so bile najpogosteje žrtve mladoletnikov za kazniva dejanja nasilja zoper premoženje.

Violent conduct of juveniles

Melita Globočnik, M.A. in Sociology, Crime Investigation Unit, Ministry of Interior of the Republic of Slovenia, Štefanova 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

People in Slovenia, as a society in transition, most exposed to the hazards and burdens connected with the transition, are the young, the unemployed and those with inadequate and/or incomplete education. From 1986-1995, the number of violent criminal offences increased, as well as the number of offences against public order and peace. Statistical data on suspects and violators indicate that the number of juvenile suspects has increased in recent years and that there has been an increase in physical violence among juveniles and a decrease in offences against property. The number of suspects without employment has increased in both types of violent criminal offences and the same holds true for the number of suspects with a lower level of education (especially those committing criminal offences of physical violence). Juveniles are more often involved in criminal violence of physical violence against their peers.

Key words: juveniles, violent disorders, societies in transition, suspects, statistical data, Slovenia

UDC 343.34-053.6

LITERATURA:

1. Adam F.: Konservativizem, modernizem, postsocializem, v: Videtič J. ur.: **Slovenija - vrednote in prihodnost**, Študentska organizacija Univerze v Ljubljani in Slovenski akademski klub, Ljubljana 1994, 81-97 s.
2. Adam F.: Rezultati tranzicije, **Mladina**, 13 (1995), 26-29 s.
3. Beck U.: **Risk Society - Toward a New Modernity**, SAGE Publications, London - Newbury Park - New Delhi 1992.
4. Coleman J. C.: **The Focal Theory of Adolescence: A Psychological Perspective**, v: Hurrelmann K. in Engel U.: **The Social World of Adolescents - International Perspective**, Walter de Gruyter, Berlin-New York 1989, 43-56 s.
5. Deno D. W.: Victim, Offender and Situational Characteristics of Violent Crime, **The Journal of Criminal Law and Criminology**, 77, (1986), 4, 1142-1158 s.
6. Erikson E. H.: **Omladina - kriza - identifikacija**, NIP 'Pobjeda', Titograd 1976.
7. Furnham A. T.: The Psychosocial Consequences of Youth Unemployment, v: Petersen A. C. in Mortimer J. T.: **Youth Unemployment and Society**, University Press, Cambridge 1994, 199-223 s.
8. Glyptis S.: **Leisure and Unemployment**, Open University Press, Milton Keynes, Philadelphia 1989.
9. Heinz W. R.: Status Passages, Social Risks and the Life Course: A Conceptual Framework, v: Heinz W. R. ur.: **Theoretical Advances in Life Course Research**, Deutscher Studien Verlag, Weinheim 1991, 9-22 s.
10. Hess L. E., Petersen A. C., Mortimer J. T.: Youth, Unemployment and Marginality: The Problem and the Solution, v: Petersen A. C. in Mortimer J. T.: **Youth Unemployment and Society**, University Press, Cambridge 1994, 3-33 s.
11. Horvatić Ž.: Elementarna kriminologija (Osnove učenja o pojavnim oblicima in uzrocima kaznjivih ponašanj), Liburnija, Rijeka, Školska knjiga, Zagreb 1981.
12. Hurrelmann K.: The Social World of Adolescents: A Sociological Perspective, v: Hurrelmann K. in Engel U.: **The Social World of Adolescents - International Perspectives**, Walter de Gruyter, Berlin-New York 1989, 3-26 s.
13. Hurrelmann K.: Politični protest 'spodnje tretjine', Razmišljanje o vzrokih nasilja nad tujci, **ISKANJA, Vzgoja, prevzgoja**, 10, (1993) 13, Skupnost dijaških domov Republike Slovenije, Ljubljana, 45-52 s.
14. Levy R.: Status Passages as Critical Life Course Transitions - A Theoretical Sketch, v: Heinz W. R. (ur.): **Theoretical Advances in Life Course Research**, Deutscher Studien Verlag, Weinheim 1991, 87-114 s.
15. Pečar J.: **Formalno nadzorstvo: Kriminološki in kriminalnopolitični pogledi**, Delavska enotnost, Ljubljana 1988.
16. Singer M.: **Kriminologija**, Globus, Fakultet za defektologiju sveučilšta u Zagrebu, Ministarstvo unutarnjih poslova republike Hrvatske, Zagreb 1994.
17. Te Grotenhuis H., Meijers F.: Societal Consequences of Youth Unemployment, v: Petersen A. C. in Mortimer J. T.: **Youth Unemployment and Society**, University Press, Cambridge 1994, 227-247 s.
18. Toch H.: **Violent Man: An Inquiry into the Psychology of Violence**, Aldine Publishing Company, Chicago 1969.
19. Tomori M.: Psihodinamika nasilnega vedenja v adolescenci, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 38, (1987) 4, 305-311 s.
20. Ule M.: **Mladina - za modernizacijo slovenske družbe**, Marksistični center CK ZKS, Ljubljana 1989.
21. Ule M.: Kriza industrijske moderne in novi individualizem, **Družboslovne razprave**, (1989) 7, 66-75 s.
22. Ule M., Miheljak V., Mencin M.: **Raziskava: mladina '93 - Delno poročilo**, Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo - študije mladine; Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Ljubljana 1993.
23. Ule M., Miheljak V.: **Prihodnost mladine**, DZS, Ljubljana 1995.